

Allò que no es pot dir

“Hauria estat molt millor per ells –més segur i saludable– prolongar una mica l’administració colonial que no fer-se tan aviat estats independents. Ja sé que aquesta afirmació és tabú, innominable, i matèria d’anatema per al pensament correcte. Tant se val: és simplement veritat.”

Allò que no es pot dir és que la gran desgràcia d’Àfrica no ha estat el colonialisme sinó la descolonització. Expressat així, sembla molt bèstia, però no hi ha altra manera de dir-ho amb una sola frase. Caldria precisar, en primer lloc, que m’estic referint no a l’Àfrica com a tal, com a continent, sinó a la major part dels països i societats de l’Àfrica sub-sahariana. I que parlo de la segona meitat del segle XX, no d’èpoques anteriors: parlo en present, no en passat. Dit això, torne a la idea inicial: per una gran part dels pobles africans, els efectes de la descolonització han estat simplement catastròfics. Dit d’una altra manera: hauria estat molt millor per ells –més segur i saludable– prolongar una mica l’administració colonial que no fer-se tan aviat estats independents. Ja sé que aquesta afirmació és tabú, innominable, i matèria d’anatema per al pensament correcte. Tant se val: és simplement veritat. Tinc amics africanistes i molt d’esquerres que en privat pensen això mateix, i saben que en públic no ho diran mai: no es pot dir. La idea correcta és que colonialisme era sinònim de perversió moral, explotació, inhumanitat, injustícia i opressió. I que per tant la descolonització, la independència, ha de ser sinònim de tot el contrari: alegria, justícia, benestar i llibertat. Bé doncs: un simple colp d’ull entre l’Atlàntic i l’Índic és prou per veure que no. Els hauria valgut més esperar, i deixar-se colonitzar una miqueta més. Trenta o quaranta anys més, un parell de generacions. Potser així no hauria passat el que ha passat, o no hauria passat tant: potser no hi hauria hagut tanta misèria i desgràcia, tanta mort i tanta desolació. Perquè és difícil negar que una bona part dels nous països africans s’han fet ells mateixos, ells entre ells, molt més mal que tot el mal acumulat que els havien pogut fer les potències colonials. Els colonitzadors d’Àfrica havien fet molt de mal, evidentment, quan conquistaven, sotmetien, ocupaven, explotaven i mataben. Però després també van fer algun bé: van organitzar una administració, van construir escoles, hospitals, carreteres, ferrocarrils i ajuntaments, i fins i tot jutjats i oficines de correus. Allà pels anys cinquanta,

doncs, acabada la II Guerra Mundial, les desgràcies passades de la conquesta colonial començaven a donar algun benefici als africans. I llavors, en pocs anys, els africans que havien arribat a mestres d’escola, auxiliars administratius o sergents de l’exèrcit, van pensar que volien governar el seu territori. Amb l’ajuda de nobles ideologies: la independència i l’autodeterminació, ja se sap (alts principis aplicables a l’Àfrica, però no a l’Europa occidental, on són considerats cosa molt lletja). De passada, també van pensar que pujarien molt més ràpidament l’escalafó que porta a ser ministre o general. Es complicaren les coses, i els anglesos i els francesos van fer números i van comprovar que mantenir les colònies africanes resultava complicat i caríssim: l’explotació no compensava el cost de l’administració. El resultat de tot plegat van ser les independències: en benefici d’una mínima colla d’aprofitats locals i amb gran descans dels governs colonials. Qui sap si no es podia fer una altra cosa, tal com anaven els moviments del món i les ideologies: els portuguesos intentaren aguantar uns anys més (absurdament: no per preparar millor la independència, sinó amb la idea de no concedir-la mai), després fugiren desesperadament, i el resultat va ser la més gran catàstrofe de totes, Angola i Moçambic.

Segurament la història interna dels pobles no es pot accelerar més enllà d’un cert ritme. Amb tota certesa, el 1995, o el 1965 o el 1975, la major part de les societats africanes no estaven en condicions de governar-se i administrar-se elles mateixes en forma d’estats moderns. El problema és que aquesta és ja l’única forma possible de governar-se, i no s’hi arriba tan fàcilment des d’una cultura de tribus, clans i llinatges. Als europeus (i a gran part dels asiàtics), la construcció dels estats i l’administració pública ens ha costat molts segles de provatures i errors. No podíem esperar que els africans hi arribaren en menys de mig segle. Era simplement impossible. Era còmode donar la independència als països africans fa trenta anys o quaranta. Era segurament inevitable, tal com anaven les coses. Però era una manera segura de projectar-los a un futur ple d’incerteses. O de desastres perfectament certs i previsibles.